ئەنفالکردنی زمان وکوشتنی ئیرۆس

نیهاد جامی

گەڕان لەناو پاشماوەکانی مردن هەڵوەشاندنەوەی جەستەی مەرگدۆستە بەوەی لەودیو مردنەوە ژیانێك وەستاوە, پرۆژەیەکە خاڵی نیە لەجولە, بەلاّم زەمەنێك هەیە هەموو بەهاکان دەوەستێنێت, یادەوەری چەندە دەچێتە نێو پەراوێزی بیرچوونەوە, زەمەنێك هەیە کۆتایی پێ دێنێت, بەلاّم ئەویش خاوەنی زەمەنی تایبەتی خۆیەتی, زەمەنێك لەتوانای نووسیندا هەیە لەنێو زەمەنی دووەم زمانێکی پێبدات بۆ ئەوەی لەناو زەمەنی ئێستادا هەوڵی دواندنی یادەوەری بدەین, بۆئەوەی بزانین چۆن هەردوو زەمەنەکە ئاوێتەی یەکتری دەکەین ویادەوەری وەك ئەوەی لەناو ئەو زەمەنەدا چاوی کردۆتەوە ئاوا لێی دەڕوانینەوە, هەر ئەو ڕوانینەش "ڕێبوار سیوەیلی" لەئاوێتەکردنی زەمەنی ونووسینەوەی ڕابردوو, ناو لەقەسیدەکەی دەنێ"زمانی عەشق, زەمەنی ئەنفال" ئەوەش نووسینەوەی زمانە لەناو زەمەندا کە دوالیزمی عەشق وئەنفال دەبنە سۆبجێکتی نووسین, پرۆسەیەکە بۆ گەڕان بە دوای چەمکی ئیرۆسیەت, ئیرۆسی کوژراو لەناو ئەنفال چەمکێکە نامۆ دەیەوێ دیدێکی شاعیریانە بەو زەمەنە ببەخشێت دیدگاوڕوانینێکی تایبەتمەندە کەلەناو گریمانەی مردنەوە دەست پێدەکات, بەوەی جەستە پانتاییەکی داخراوە, جەستەیەکە مردوو خوێنی لێ دەرژێت, برین نووسینەوەی مێژووی وەستاوی جەستەیە, کەبەدوای گۆڕێچك دەگەڕێت, ئەوەش پرۆسەی نوسین ڕووبەرووی زمانێکی داخراو دەکاتەوە, کەسەرەتا خوازیاری ئەوە نیە زمان بکاتەوە, بۆیە نایەوێ هیچ پرسیارێك لە بارەی ناسینی خودوشوێنی خود لەو ژینگەیەی تێیدا دەژییێت بکەین, چونکە گومانێك لەلای هەیە گومانی بوونیەتی لە ئێستادا بەوەی ئەنفال پرۆسەیەکە بۆ سڕینەوەی کلتور کەتەنها خودێکی ئەبستراکت دەهێلێتەوە, پرۆسەیەکە لەناو مان درێژە بەخۆی دەدات, جارێکی تر خۆی دەنووسێتەوە.

نووسینی دەلالەت بەخشینی ئیرۆسیەتە بە زەمەنی ئەنفال, ئەوەش توانای کرانەوەی زمانی نییە, تەنها ئەوکاتە نەبێت خودی شاعیر زەمەنی وێرانە بگەڕێنێتەوە نێو زمان.

بەواتای بەجێهێنانی ئەنفال بۆ نێو زمان ئەستەمە (زمانی داخراو)بکرێتەوە, کردنەوەی زمان ڕۆچوونە نێو زەمەنی ڕابردووە, زەمەنی میتۆلۆژی..ئەو زەمەنەی لەوێوە دێینە ناو دنیای شاعیرەوە, ئەویش چیرۆکی ئەنفالە لە نێوان جەستەی "من"ی عاشق و "ئەو" ی دۆست, کرانەوەی زمان دەلالەت بەخشینە بە زەمەن, لێرەوە نووسینەوەی من هەوڵدانێکە بۆ ڕزگارکردنی جەستەی زامدار لە پەراوێزی ئەنفالدا, گەڕانەوە بۆ ئەو یادەوەریەش نووسینەوەی ڕابردووە, نووسینێك ڕێك بەو چەمکەی(ئالان ڕۆب گریێ)بۆ نوسین, بەوەی نووسەر چۆن دنیا دەبینیێ, نەك وەك ئەوەی چۆنە..!

بینینی بۆ ئەنفال لە جەستەی خۆی وبەرامبەرەوە سەیر دەکات, ئەو ڕوانینە دیدێکی شاعیریانەیە بۆ ڕزگارکردنی زمان, لەڕێگەی هێنانەوەی گریمانەی زەمەنی بەهۆی پیربوونی دەنگی یادەوەری, دەنگێك وێنەیەکی هزری بەرهەم دێنێتەوە, تا دەست بە خولڤاندنەوەی زمانی عەشق بکاتەوە, بوونی دەنگ لەناو سیستمی زمان هەر بەتەنیا پرۆسەیەك نیە بۆ کرانەوە, بەڵکو پرۆسەیەکە هەڵگری دەلالەتی بیرکردنەوەیە لە زەمەنی بەر لەئەنفال, زەمەنێك جەستە لەگرژبوونەوە بەچێژ خۆی دەنووسێتەوە, خاوبوونەوە ڕووەو جیهانی خەون پەلکێشی دەکات, ئەوەش قووڵبوونەوەیە لەنێو ئاماژەکانی خەوندا کەخەونی عاشقە لەنێو مێرنشینە خەیالاّویەکەی خۆیدا, ئەو فاکتەرەی ڕێگە بە کرانەوەی زمان دەدا بیرکردنەوەیە لە ڕابردوو.. لەداواکانی یەکتری.. بینینەوەی جەستەی ڕووتکراوەی دوو عاشق, لەخۆشنودبوونی دایك وباوکێك "کەرەونەقی ژیانوتەنیایی خۆیان/ لەپێکەوەبوونی ئێمەدا بینیو/ بیست ساڵ جەحێڵ بوونەوە"ل25

بیانوو هێنان بۆ دەست پێکردنەوە, فڕێدانی ئاماژەیە بۆ نێو زمان, بەوەی حیکایەتی مناڵی ناکرێت لە دەرەوەی زمانەوە ببینین, یا بەمانایەکی تر ئەگەر مناڵی بکەینە دەرەوەی زمان, ئەوا زمان توانای بەرهەمهێنانەوەی حیکایەتێکی نابێت, کە مێژووی عەشق بە تەواوی بنووسێتەوە, چونکە عەشق بەشێکی گەورەیە لە حیکایەتی منداڵی, منداڵبوونەوەی عەشقە کە باڵندەکانیش

بە ئاماژەی تر دەبینین, لەنێو ئەو حیکایەتەی کەتوانای ئەوەمان لا درووست دەکات کە دەست پێبکەینەوە "بیرکردنەوە لە حیکمەتی بۆق و/ لەرینەوەی کلکی کاریلەو/ منالّی تیمساح, بەسە بۆ دەست پێکردنەوە"ل26

وەلآمی درەخت دەست پێکردنەوەی ژیان نیە, بەڵکو گەشە کردنی زمانە, ڕزگاربوونە لەداخستن, هەوڵدانێکە بۆ کرانەوە, گەمەکردنە بە دەلالەت, گۆڕینی ئاماژەکانە بەیەکتری, ئەوەش زمانی داخراوە کەنەیدەهێشت پرسیاری لێ بکرێت, لە(کرانەوە) ەیدا پرسیار دەکات, پرسیار لەبەرامبەر تاوەکو وێنای زەمەنێکی تر بکات, جیا لەو وێنەی سەرەتا کە بەڕژانی خوێن دەست پێدەکات, بەڵکو پرسیارە ڕێگا نادات وەك زەمەنی ئەنفال زمانی وێرانە وەدەست بێنینەوە, پرسیارە پێمان دەڵێت جەستەی دۆست جەستەیەکی پەریزادەیی نیە, جەستەیەکە تووشی لەخۆبایی بوون هاتووە, بۆیە زمان بەدواندنی ئەو بونیادانەیە کە لە ڕابردوودا خود بایەخی پێنەداون ولەنووسینەوەی یادەوەری هەموو ئەوانە دەلالەتی زمانەوانیان بۆ دەدۆزرێتەوە, بەوەی گوناهی هەنگ نیە کە بە پەنجەیەکمانی داوەو مردووە, ئەوە ئێمەین, چونکە دۆستەکەی هەرگیز ئەو هەقیقەتە نازانێت "تۆ چوزانی هەنگ کاتێ پێوە ئەداو ئەمرێ/ واینەزانیوە پەنجەی ئێمەش خونچەیەکی ترە"ل27

ئەوە زمانە لەناو دەق دەیەوێ هەموو ئەو بونیادانە لە ڕەهەندی ترەوە تەماشا بکاتەوە, بەوەی بونیادەکان لە لە خۆبایی عەشقەوە فەرامۆش کراون, دواجار هەریەکە لە (مێشوولە, بەفر, پەپولە) پارێزگاری لە قودسیەتی خۆی کردووە, کەچی عاشق نەیتوانیووە ڕێز لە عەشقی پەپولە بگرێت ودڵۆپە خوێنێك بە مێشولە ڕەوا نابینێت لە کاتێکدا "سارێژە بە خوێنی ئێمە زۆنگاوەکانی ئەم شەرە"ل27

دەسپێکردنەوە سەرەتایەکە بەدوای شکانی شووشە, ڕابردوو وێنەی شووشەیەکە دەشکێت, وێرانبوونی ماڵێکە, ماڵێك عەشق لەشێوەی جالجالۆکە لەتەون درووستی کردووە, تێکچوونی ئەو ماڵەو وێران بوونی تەونەکانی جالجالۆکە بەسەر یەکتری, ڕاچەنینێکی سەیر درووست دەکات, بەلآم نووسین توانای دەسپێکردنەوە دەخولقێنێت.

ئەگەرچی نووسین بەدوای شوشەیەك ناکەوێت کە نەشکابێت, بەجالجالۆکە ناڵێت با ماڵێك درووست بکەین, بەڵکو نووسین پرسیار لە تێکدانی ئەوماڵەو شکاندنی شووشە دەکات بەوەی کۆتایی نییە "کێ وتی کەوتنە خوارەوە, کۆتایی لقە لەدنیای سەوز"ل28

ئەگەر هاتوو جوانیەکانی خۆمان لەناو ئەنفال نەدۆزینەوە وخۆمان لەناو ئەنفال وون بکەین ئەوە بە دڵنیاییەوە تەنها ئەنفال بەرهەم دێنینەوە, گەڕانەوە بۆ ساتەوەختی بەختیاری کەدواجار ئەنفال جوانیەکانمان دەبات ودەق دەیەوێ بیان نووسێتەوە, ئەوەش ئیرادەیەکی نەورەسیانەی شاعیرە لەبۆشایی ئاسمانێك کەلەڕێگەی زمانەوە جارێکی تر هەوڵی گەڕاندنەوەی جوانیەکان دەدات, ئەوانەی لەپێشدا فەرامۆشی کردن, ئەوەش هەوڵدانێکە بۆ زیندوو کردنەوەیان, تەسلیم کردنەوەی یادەوەریە بە زمان, تاوەکو وێنای زەمەنێکی جیاوازمان بۆ بکات.

نووسین بەبێ گەڕانەوەی یادەوەری توانای دەسپێکردنەوەی نییە, هەرئەوەشە دواجار کەشفی نهێنی یادەوەری دەکات, کە خاڵی نیە لەعەشق, بەڵکو ڕژانی خوێنی داخراوی سەرەتا پڕبوونە لە عەشق, بروا نەهێنانە بە کۆتایی, دواجار نووسینە پەیوەندیی نێوان سرووشت ومرۆڤەکانی تر دەدۆزێتەوە, پەیوەندیی نێوان جەستەی عاشق وئەوماتریالانەی دۆست بە جێی دێڵێت.

ئەگەر لەنێو زەمەنی یەکەمدا عەشق بوونێکی ئامادەیەو تەنیاییەکان باوەشکردنێکی خودییانە بێت بە یادەوەریی, بەوەی "چێژی خەوتن بێ لە پاڵ جووتێ گۆرەویی بە جێماوی تۆ, یان گەرمایی بە جێماوی دەستی من بێ لەناو دەسکێشەکان"ل33

ئەوا لە نائامادەبوونی عەشق ئیدیی هەموو یادەوەریەکان دابەش دەبن, بەوەی یادەوەری لە ڕێگەی دوو جەستەوە پێك دێت, سەفەری دۆست بەواتای بردنی(سەما, باوەش, ڕووخسار, گەرمی, تێپەڕین, گوێ, نیگا, پەنجە, پێکەنین) ئەوەی بۆ منی شاعیر دەمێنێتەوە ئەوانەیە کە لەو بەشانە دەخولقێن کە ئەو دەیانبات, ئەوەش جیاکردنەوەی پەیوەندیە جەستەییەکانە لە یەکتری, هەموو ئەو ماتریالانە دەمێننەوە کە پێویستی جەستەی ژنن, بەبێ ئەو جەستەیە دەبنە کالآیەکی لەکار کەوتوو, پیاوێك لە ژوورێکی تەنیا چی لە "کراس,. گوارە, پەنجەرە, بۆنی عەتر, مۆسیقا, خەون, جەستەی خۆی" بکات, ئەوەش مانەوەی جەستەیە لەتەنیاییدا, جەستەیەك بەتاڵ دەکرێتەوە لە ڕۆح وکۆتایەکانی دەست نیشان دەکات وپێی دەڵێ جارێکی تر بە تەنیا لەڕێگەی

نووسینەوە دەبێت دەست پێبکەیتەوە, , نووسین ئێستایەك دەخولقێنێت, کە لەڕابردووی نێو یادەوەری ناچێت, ئەوەش وادەکات دەق هەڵگری زەمەنی ئێستای خود بێت, خود نایەوێ بچێتە ناو داهاتوو, بەوەی تراژیدیاکان ژمارەیان زیاتر دەبێتو هەرگیز لەجوانیەکانی ڕابردووش وەدەست ناهێنێتەوە, بەڵکو زەمەنێکە هەڵگری وێرانەیە, بەوەی هەر زەمەنەو هەڵگری تراژیدیای خۆیەتی, کەبەو پێیەش بێت زەمەنی داهاتوو خاوەنی ئەنفالی خۆیەتیو(سیوەیلی) نایەوێ ئەو تراژیدیایە جارێکی تر جەستەی ئەو وێران بکاتەوە, ئەوەش لەپەیوەندیی خودیانە دەگوازرێتەوە بۆ نەوەیەك کەنەوەی نائومێدین, نەوەیەك خوازیارە بەعەشق دنیا بگۆڕن نەفرەتێك هەیە لەپشت ئەو نەوەیە لەزەمەنی ئەنفالدا ڕێگا نادات خەونە جیاوازەکانی ئەو نەوەیە وێنای زەمەنی یادەوەریی بکەنەوە, بۆیە زەمەنی ئێستا کەساتەوەختی نووسینە دەبێت بەزەمەنی ئەو نەوەیە کە دەق لە نووسەرەوە بەرەو ئێمەی نائومێد زمان دەنووسێتەوە, ئەوەش نووسینەوەی نەفرەتێکە بەسەر نەوەیەکەوە کە بەدوای تەرمی ئیرۆسەوە, مەرگدۆست قەدەرێکمان بۆ پێشنیار دەکات کە هەر قەدەری وێران بوونی ئێمە نییە, بەڵکو بێمانایی ژیانی بەرامبەرەکانیشمانە "خوشکەکانمان پیربوون ودواجار شوویان کرد بە سەرەتان/ هێندە ژنەکانمان خۆشویست/ تا زمانیان کەوتە گۆوگۆڕانیمان لەگەڵ چڕین/ ئێمە دەنگمان نووساو/ ئەوان گوێیان لە دەنگدانەوەی خۆیان بوو"ل45

ئەوەش ڕۆمانسیەتی پیاوانی ئێمەیە بۆ ژیانی ژنەکان, کە دواجار ئەوان خۆشبەختی خۆیان دەبەستنەوە بە "قرچە قرچی ڕۆنی مەتبەخەوە"ل46, جوانیەکانی خۆیان لەگەڵ ئێمە دەگۆڕنەوە بە حەوشی پڕمنداڵوماڵێکی پڕلە زێڕ, ئەوەش بەمردنی عەشق ناودەبەن, و دەیانەوێ وا حاڵیمان بکەن کە عەشق خەونێك بووەو دەبێ بۆ دەسپێکردنەوە لە بیریان بکەین, کە دڵنیاشمان دەکەنەوە لەبیرمان دەچنەوە "دەبێ تێبگەن, ئیتر تەواو.. عەشق تەواو.. گشت وایانکرد.. هێندە نابا هەموویتان بیر دەچێتەوە"ل48.

ئەگەر دەسپێکردنەوە بەلای ژنەکانەوە ڕووکردنە هەمان ژیان بێت بەوەی تەنیا جەستەکانی بەرامبەر بگۆڕین, ئەوە هەرگیز دەسپێکردنەوە نییە, بەڵکو ڕاکردنە لەعەشق وژنەکانن پێمان دەڵێن ئیرۆسیەت زیندەگی ئێمە نەبووە, چونکە ئەگەر ئەوانیش تووشی دەسخەڕۆدانی خود نەبن, دەبێ دواجار دەسپێکردنەوە بەوە ناوبەرینەوە کە "دەشێت دەرهێنانی وایەری تەلەفۆن بێ بە درۆی: ببوورن لەماڵ نەبووین"ل36, تەنیایی هەیمەنە دەکاتە سەر زەمەنی ئێستا, بەوەی تراژیدیا مێژوویەکان گۆشەگیرمان دەکەن, ئەوەش دەبێتە هۆی درووست بوونی پرسیار لەو شوێنەی کە شەهرەزاد بۆی دەفرێت, چونکە ئەو پرسیارە بۆ ئەوەیە تا پرسیار لەدەسپێکردنەوە بکەین, ئەوەش ئاراستەی ئەو دەنگە دەکرێت کەکۆتایی عەشق ڕادەگەیەنێتوبیرچونەوە بەکارێك ناو دەبات کە ئەستەم نییە, بەڵام لەهەمان کاتدا لە شەهرەزاد دەپرسێ "کەست دیوە ئەنفال کرابێ وزیندوو بێتەوە"ل51

بەمانای ئەوەی دەسپێکردنەوە داوایەکی(ئەو)ە لە(من) کە هێندە سانا نیە هەموو ڕابردووی بیرچێتەوە, مەگەر هەموو ئەوبەشانەی ناو یادەوەری لەو زەمەنەدا پەیوەندیەکانیان سەرەوخون بکات, بۆیە ئەگەر لەزەمەنی نێو عەشق کەم نەبوون ئەوانەی فەرامۆش دەکران, ئەوا لەزەمەنی ئەنفالدا دەبێ بە قالۆنچە بڵێین تۆ چەند جوانیوخوێنی خۆمان بە مێشوولە پێ حەلال بێت, بۆئەوەی دنیایەکی تر جیا لەوەی ژیان دەسپێبکەینەوە, ئەوەش ئەفسونی ژیانە, ناوبردنی دۆست بە شەهرەزاد ناونانی چیرۆکی عەشقە بە حیکایەتی هەزارویەك شەوە, حیکایەتێك هەڵگری ئەفسونێکە, لەپڕگێڕانەوەکانی دەوەستێ وکۆتایی پێدێت, ئەوەش شۆکێکی ناوەختەیە, کەخانەکانی جەستە باوەڕ بەو بڕیارە ناکەن, ئەو بڕیارەی وا دەکات هەست بە هەموو ناسۆریەکانی چەندینساڵەی ئەو زەمەنە بکات, تەمەنی بوون لەمەنفا, کە عەشق وا دەکات هەست بە بوونی مەنفا نەکات, بەڵام ئەنفال تراژیدیایەکە مەنفا گەورە دەکات, هەستی برین وئەندێشەکان لەهەناوی مەنفادا گەشە پێدەدات, ئەوەش وا دەکات پەیوەندیی شاعیرومەنفا ببێت بەکۆی تراژیدیاکان, کە ئەنفال بەڕاکردن مەحکومی دەکات.. بە خەمبارکردنی خەندەی سەرسیماکان, ئەنفالە دڵنیای دەکات عەشق کۆتایی هات ودەبێ بیری بچێتەوە, بەوەی پەیوەندیی دوانەیی ئەوان دواجار لەگەڵ ماتریالەکانیش تەواو بووە, ئەگەرچی بۆ شاعیرەکەمان ئەوە ئارامیەکی دەوێ تاوەکو ناوی دۆست لە زمان وەرگرێتەوە, ماچەکان لەزمانی بدزێتەوە, باوەش لە ئامێز, چونکە هەموو ئەوانە پێویستی بە زەمەنێکە کە بەبێ ئاگاداربوونەوە زەحمەتە بتوانێ بەبێ جیاکردنەوەی ئیدراك لەجەستەی نوقم بوو لە عەشق کۆتایی پێبێنێت, چونکە ئەوە پێویستی بەکاتە, جەستە نەك

له ئاگایی خالّی نییه, بەڵکو بەرادەی ئیدراك پانتاییەکی دیاری گرتووە, جیاکردنەوەی دوانەکان و خاڵیکردنەوەیان لە دۆست پێویستی بەکاتە, تاوەکو جارێکی تر تێکەلّ بە کۆمەلّگا بێتەوە, ئەوە پێویستی بە زەمەنێکە کە بەسانایی ناتوانرێ یادەوەری لەبیر بکرێت.

بۆیە (من)لەدەق ئامادەیە واز لەهەموو ئەوانە بێنێت کە دەبنە هۆی ناکۆکیوخولّقاندنی شەڕەکان وپاشگەز بێتەوەودەسبەرداری بینینی خۆی بێت بۆ جیهانو بچێتە سەر ئەو دیدەی کە(ئەو)ی دۆست لێی پاشگەز نابێتەوە, بەلاّم دۆست بەوەش ڕازی نییەو بەتەنیا هەلّگری(نە)ە لەبەرامبەر (من)دا, کەدیارە ئەو(نە)ە لای ئەلبێر کامۆ بەلوتکەی یاخی بوون ناو دەبرێت, بۆیە نەئستانی دۆست یاخی بوونە لەعەشق وباوەش کردنە بە مەرگدۆست, ئەوەش هاتنی ئەنفالە هاتنێك ئەنفال سەرەتا تەماشا کەرێکە "دەمزانی ئەو کاتانەی ماچمەدەکردی/ ئەنفال بەقێزەوە تەماشای دەکردم/ لێم ڕوون بوو ئەوکاتانەی لە باوەشم دەکردی/ ئەنفال لەنێوانماندا ددانی پاك دەکردەوە"ل68

ئەنفال لەناو زەمەنی عەشق گەراکانی خۆی لەناو جەستەی دوانە درووست دەکات, دواتر ئەو گەرایانە گەورە دەبن ودەپەڕنەوە ناو جەستەی دۆستوئەو جەستەیە لەعەشق خالّی دەکەنەوەو پڕی دەکەن لەئەنفال, بەواتای ئەو کاتەی ئێمە لە بەردەم جەستەی(من/تۆ)دا دەکەوینە بەردەم(جەستەی ئیرۆس) کە جەستەی منی شاعیرە, جەستەیەکە پڕە لە عەشق ولەناو دنیای ڕۆمانسیانەوعەقلاّنیەتی عەشق خەون دەبینێت, جەستەیەکە دەیەوێ هەموو پەیوەندیەکانی لە ڕێگەی دۆستەوە ڕێك بخاتەوە, کەچی جەستەی دۆست(جەستەی تاناتۆس)ە, جەستەیەکە بەتالّبۆتەوە لەعەشق وخەونی وێرانکردن وشەڕانگێزی لەخۆگرتووە, جەستەیەکە دەیەوێ ئیرۆس ئەنفال بکات, هەموو جوانیەکانی ئیرۆس بخاتە بەر شالاّوی دڕندەیی مەرگدۆستی خۆیەوە, تاوەکو خەلّوەتە شیعریەکانی شاعیر نوقمی ئاهەنگ سازیی خوێن بکات, ئەوەش خەونێکە بۆ وێرانکردنی جەستە, پڕۆژەیەکە بۆ کوشتنی ئیرۆس "دلّنیا بە دالّێك هەر دەبێ جگەرت لەتو پەتکا شارە مێروولەیەکی برسی تێت بئالّێ"ل71, ئەوەش گۆڕینی چەمکی(کات/شوێن)ە لەلای خود بەوەی (کات)ە چەمکێکی سەرمەدی لە عەشق وەردەگرێتەوە, ئەنفال ئەو چەمکە وێران دەکات وئەو (شوێن)ەی هەست بەنائومێدیەکانی نەدەکرد دواجار شوێن شپرزەی دەکات, بەواتای ئەنفال چەند عەشق وێران دەکات, هێندەش پڕۆسەیەکە بۆ ئەنفالکردنی زەمەن وشوێن, چونکە ئەنفال لە هەموو دەلالەتە ئاشکراکان خالّی بۆتەوە, دەق لە وەزیفەی ئاینی ونەتەوەیی بەتالّی کردۆتەوەو سەرلەنوێ لەناو قەسیدە دەینوسێتەوەو بەوەی جەستەی ژن ڕووبەری ئەنفال پێك دێنێت, ڕووبەرێك مەبەستی وێرانکردنی جەستەی بەرامبەرە, سپاردنی بەرامبەرە بە نادیار, بەوەی جەستەی ئیرۆس خالّی بکاتەوە لەعەشقو بەدەلالەتی مەرگ جەستەی ئیرۆس بنووسێتەوە, لەڕێگەی لەگەلّ خەوتن وچوونە ناو خوێنەوە "خەیالّەکەی لێم ون دەبی, من لە خوێنتام/ خەیالّەکەی لەناو چڕیی ڕەنگەکاندا نەتدۆزمەوە/ من لە چاوتام"ل78

ئەوەش گواستنەوەی ڤایرۆسی ئەنفالە بۆ ناو عەشق, چونکە ئەو(خود)ەی هەلّگری ئەو ڤایرۆسەیە جەستەیەکە هەموو خەونەکانی لەوەوە سەرچاوەی گرتووە, جەستەیەکە بۆ شاعیر فیردەوس بەرهەم دێنێت, ئەوەش خولّقاندنی دەسەلاّتێکە, دەسەلاّتێك لە ئەنفالدا دەبێتە دەسەلاّتی مەرگدۆست, کە خاوەن هێزو لەشکرێکە توانای وێرانکردنی عاشقی هەیە, بەوەی دۆست شوێنێك نابەخشێتە شاعیر بەجیا لەو زەبروزەنگە, کە جیا بێت وشوێنێك خەلّوەتی دۆست بێت تا(من)لەوێ ئارام بێتو هەست بەدلّنەوایی بکات, لە نەبوونی ئەو شوێنە پرسیاری "ئاوا بوونت بۆ من ئارامییەك نەبێ لەودیو وێرانەکانتەوە؟"ل81

پرسیارێکە دۆست هەرگیز ئامادەی ئەوەی تیا نیە وەلاّمی بداتەوە, چونکە ترسی لەمێژووی بەهاکان نیە, دۆست خەونی نەرسیسیەتی لەناو گەورە بووە, جەستەی خۆی بە نمونەی بالاّ سەیر دەکات, ئەوەش جیای دەکاتەوە لەشاعیر, کە عەشق ئەیقونەیەکی زمانەوانیە بۆ ڕۆچوونە نێو دەلالەت وگەمەکردن بە ئاماژەکان, خولّقاندنی حیکایەتی جەستەی نەنووسراوە, بەمەبەستی دۆزینەوەی زمان, بۆیە دۆست ئەو شەهرەزادەیە لەگەمە زمانەوانیەکان تێدەگات, کە ئەنفال پڕۆسەیەکە لەناو زمان بنیات دەنرێت, بە واتای ئەنفالە هەولّی داخستنی زمان دەدات, چونکە ئەو بەبێ ئاشکراکردنی ئەفسونی زمان هەرگیز لەتواناید نابێت ئاستی دەلالی حیکایەت کەشف بکات, بەلاّم بە ئەنفالکردنی زمان بە واتای گەیشتن بە نهێنی, بەوەی عەشق ئەفسوونەکانی بەتالّ دەبنەوە, ئەوکاتە ئەنفالیش دەتوانێ لەگەلّ(با)دا ڤایرۆسەکان بێنێت, بە واتای ئەنفال بە دوای ڕۆیشتنیش

دێتەوە "دەشمزانی: ئەی شەهرەزاد.. تۆ جێم بێلی/ دیسان ئەنفال بۆم دێتەوە/ تۆش ئەتزانی, ئەی شەهرەزادی خوێنم, تۆش ئەتزانی: ئەنفال زیندوو دەبێتەوە"ل84

بەهۆی بڕوانەبوون بە داهاتوو, دەق دەیەوێ ئەو یادەوەرییە لە ئێستادا بنووسێتەوە, ئەوەش نووسینەوەی سەرلەبەری حیکایەتی ئەنفالە, حیکایەتێك کە لە ئەفسوونە سەیرەکانی عەشقەوە دەست پێدەکات, ئەوەش درووست کردنی میرنشینێك لە جوانیەودواجار بە وێرانبوونی جوانیەکان دەنووسرێتەوە, نووسین لەو دەقەدا هەوڵی گەڕانەوە دەدات بۆ سەرەتا, تاوەکو بتوانێ خوێنی عەشق و خوێنی ئەنفال لەهەر بیست پەنجە بەتاڵ بکاتەوە, بۆ ئەوەی ببێ بەخاوەنی جەستەیەك نەك لە ئەنفال بەڵکو خاڵی بێت لەعەشقیش, تەنیا ئەو خاڵی بوونەشە وای لێدەکات سەرلەنوێ دەست پێبکاتەوە, چونکە وا نەبێت ئەنفال لەبیر ناکرێت, ئەنفال دەیەوێ زەمەنی خۆی ببەخشێتە عەشق, بۆیە تەنیا بە دەرکردنی لەناو یادەوەری دەبینەوە بە خودێك کە جیا بێتەوە لە تراژیدیاکان " هێشتا گوێچکەم بەتەقینەوەی ئەنفال کاسە"ل94

ئەوەش کۆکردنەوەی ڕازەکانە لەناو خود, بەئەرشیفکردنی ڕاز حیکایەتی عەشقە, حیکایەتێك تەنیا لەڕێگەی یادەوەرییەوە دێتەوە ناو ژیان "یادەوەری چێژی بیرکردنەوەیە لەیەکتر"ل94, هەربۆیە (یادەوەری)ە نایەڵێت لەهەستی مرۆییانەی خۆمان داماڵدرێین, ڕێگەمان نادات ببینە جەردە تاوەکو تۆڵەی خۆمان بکەینەوە, یادەوەری ئەو ڕقەمان دەکوژێت.

یادەوەری لەکۆتایی دەقدا تواناکانی کز دەبن, ئەوەش کزبوونی تواناکانی زمان و گەڕانەوەیە بۆ داخستنی سەرەتا, بەواتای مردنی خود دەرگا داخستنی زمانە لە ئاماژەکان, مادامەکی شەهرەزاد هەوڵی بەشداریی کردن و نووسینەوە نەدات, خود بەتەنیا ناتوانێ درێژە بەو زەمەنە بدات, ئەوەی درێژە دەدات یادەوەرییە, چونکە تەنیایی هەوڵدانە بۆ گۆشەگیربوون, ئەوەش داخستنەوەی زمانە, کە ئەوە شاعیر نیە دەرگا لە زمان دادەخات, بەڵکو دۆستە نایەوێ خۆڕاگربێت لە بەردەم ڤایرۆسی ئەنفال و بەڵکو خۆی بەجەستەیەکی بێتوانا دەردەخات وڤایرۆسەکە دەپەڕێنێتەوە نێو لەشی خۆیەوە, نەبوونی ئیرادەیە لەبەردەم ئەنفالدا, ئەنفال کارێکە پێشتر بەناوی جیاوازەوە هەڕەشەی لەجوانیەکان کرد "لەبیرمان بێ: کاتێ بێشکەکەت ئاو بردی/ دەستەکانی من بوو گرتیانەوە! قفلەکانی لەش وئەڵقە ڕێزەکانی فڕین/ بەدەستەکانی من شکان"ل99

بۆیە ئەگەر لەپێشتردا جەستەی من پانتاییەك بێت بۆ ژیان بەخشین بە دۆست, ئەوا لەکۆتایی هاتنی ئەو حیکایەتە, جەستە دەبێتە ئەڵقە ڕێزێکی داخراو, خود لەناو خۆیدا لەبەردەم هەردوو ئاراستەی گوتاری مردن ومانەوەدایە, بە واتای زمان لە گۆشەگیریدا خۆی دادەخات , بۆ کردنەوەی زمانی داخراو لەناو نووسین, بەتەنیا پرۆسەی خوێندنەوەیەکی تری عەشقە, کە ئەوەش پرۆسەیەکی نادیارە, هیچ تروسکاییەکی لێ نابینرێ, بەڵکو بەسەر کۆی تراژیدیاکاندا دێتەوە " ئەوە لەکوێ بووی..؟ ئەنفال تەواو! لە مێژە چاوەڕێت بووین وخۆمان دەستمان پێکردەوە"ل100